

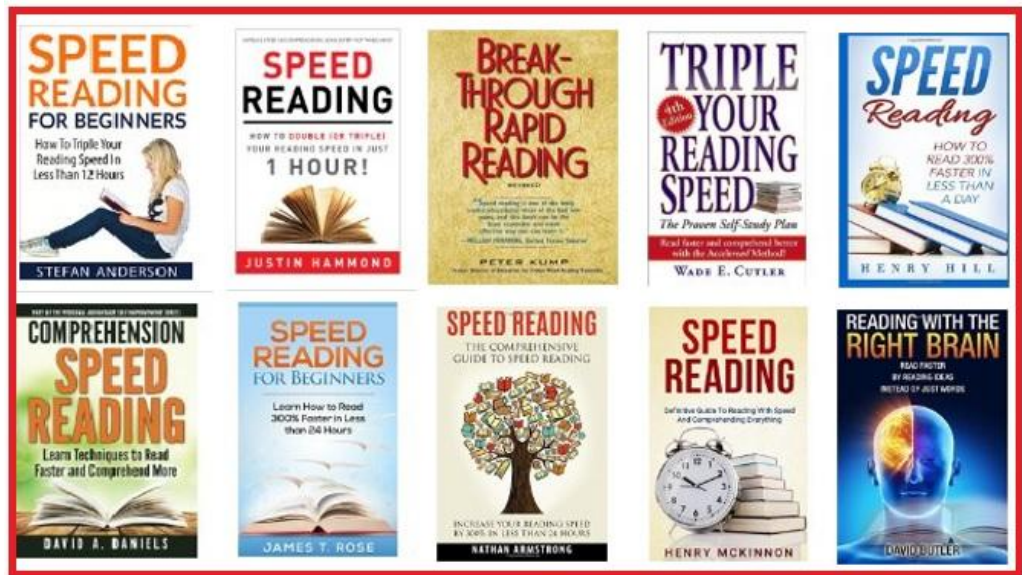
## تېز كىتاب ئوقۇش ماھارىتى ھەققىدە

ئەركىن سىدىق  
2016-يىلى 1-ئاينىڭ 8-كۈنى

بىر قانچە ئاينىڭ ئالدىدا ۋەتەندىكى بىر ئىنىمىز توردىكى مەن يوللىغان بىر پارچە ماقالىنىڭ ئاستىغا تۆۋەندىكى ئىلتىماسنى ئىنكاس شەكلىدە يېزىپ قالدۇرۇپتۇ [1]:

«رەھمەت سىزگە بىلىمخۇمار ئاكا. سىزنىڭ ماقالىڭىزنى كۆرمەي قالمايمەن. سىزدىن سورايدىغان بىر سوئال بار ئىدى: مەن تورلارنى ئارىلاۋېتىپ، تېز سۈرئەتتە كىتاب ئوقۇش (快速阅读) دېگەن بىر مەزمۇننى كۆردۈم. كىتابنى تېز ئوقۇيدىغانلارنىڭ ئىچىدىكى سۈرئىتى ئاستا كىشىلەر مەنۇتغا 5 - 6 بەت ئوقۇيدىكەن، ۋە تېز ئوقۇيدىغىنى بىر مەنۇتتا بىر كىتابنى ئوقۇپ بولىدىكەن. ئۇلارنىڭ دېيىشىچە، ئۇنداق ئوقۇيدىغانلار ئىچىدە ئوقۇماي كۆرۈپلا چۈشىنىدىغان كىشىلەر بار ئىكەن. ئۇ ماتېرىياللاردا دېيىلىشىچە، بۇنداق ئىش 70-يىللاردىن كېيىن باشلىنىپتۇ. سىز مۇشۇ ئىشنى بىلەمسىز؟ بۇ راستمۇ؟ مەن بۇنىڭغا ئىشەنمىدىم، «نەدىمۇ ئۇنداق ئىش بولسۇن؟» دەپ ئويلىدىم. لېكىن بۇ مەزمۇندىكى ماتېرىياللار ئىنتايىن كۆپ ئىكەن. تورا. تېخى ئىككى خەنزۇچە ئېلىكتىپامۇ بار ئىكەن. ئۇنى چۈشۈرۈپ كۆرۈپ باقتىم. بىرسىنى ياپونىيىلىك 加古德茨 دېگەن كىشى 1984-يىلى يېزىپتەكەن. مۇشۇ توغرىسىدا ئىزدىنىپ باقسىڭىز. ئەگەر راست بولسا، بىزمۇ سىناپ باقساق. باشقىلار قىلالىغانى بىزمۇ قىلالايمىز. ئەگەر يالغان بولسا، ۋاقتىدا قول ئۈزۈپ، ئاسماندىكى غازنىڭ شورپىسىغا نان چىلىمسام.»

مەن يېقىندا كىتابنى تېز ئوقۇش ماھارىتى ھەققىدە بىر ئاز ئىزدىنىپ باقتىم. دۇنيادىكى ئەڭ چوڭ كىتاب ساتىدىغان تور بېتى [www.amazon.com](http://www.amazon.com) غا «تېز كىتاب ئوقۇش» (speed reading) دەپ كىرگۈزۈپ باقسام، جەمئىي 9790 نەتىجە چىقتى. يەنى، بۇ ھەقتە بېسىلغان ئىنگىلىزچە كىتابلار خېلى كۆپ ئىكەن. تۆۋەندىكىسى مەن ئاشۇ تور بېتىدىن تاپقان بىر قىسىم كىتابلار:



1-رەسىم: Amazon.com تور بېتىدىن تاپقان «تېز كىتاب ئوقۇش» ماھارىتى ھەققىدىكى بىر قىسىم كىتابلار.

مۇشۇ تېبا ئۈستىدە يېزىلغان ئىنگىلىزچە ماقالىلەرمۇ ناھايىتى كۆپ ئىكەن. ئۇلارنىڭ كۆپىنچىلىرى بۇ ماھارەتنى كىشىلەرگە تەۋسىيە قىلىدىكەن. بەزىلىرىنىڭ بولسا بۇ ئۇسۇلغا بولغان قىزغىنلىقى ئانچە بەك يۇقىرى ئەمەس ئىكەن. مەن ئوقۇرمەنلەرنى تولۇق مەلۇمات بىلەن تەمىنلەش ئۈچۈن، مەزكۇر يازمىدا تونۇشتۇرۇش ئۈچۈن 2 پارچە ماقالىنى تاللىدىم. ئۇنىڭ بىرى بۇ ئۇسۇلنى تەۋسىيە قىلىدۇ [2]. يەنە بىرى بولسا بۇ ئۇسۇلنىڭ ئىلمىي ئاساسلىرىدىكى يېتەرسىزلىكلەرنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ [3]. مەن ئوقۇرمەنلەردىن بۇ ئىككى خىل كۆز-قاراشنى جانلىق پايدىلىنىشنى ئۈمىد قىلىمەن.

## 1. تېز كىتاب ئوقۇشقا توسالغۇ بولىدىغان ئامىللار

ئامېرىكىدا كىشىلەرنىڭ خىزمەت قىلىش ماھارىتىنى ئۆستۈرۈپ، كەسپتە ئەڭ يۇقىرى پەللىگە چىقىش ئۈچۈن كېرەكلىك بولغان بىلىملەر بىلەن تەمىنلەيدىغان «كۆڭۈل قوراللىرى» (**mind tools**) دېگەن بىر تور بېتى بار بولۇپ، ئۇ 1996-يىلى قۇرۇلغان. ئۇ ھازىر ھەر يىلى 25 مىليوندىن ئارتۇق كىشىلەرگە ياردەم قىلىدۇ. ئاشۇ تور بېتتە ئېلان قىلىنغان «كىتابنى تېز ئوقۇش» دېگەن تېمىدا بىر پارچە ماقالە بار بولۇپ، تۆۋەندىكىسى ئاشۇ ماقالىنىڭ بىر قىسىم مەزمۇنلىرى [2].

كىتابنى تېز ئوقۇش ماھارىتى بىز ياخشىلىيالايدىغان ۋە ياخشىلاشقا تېگىشلىك ماھارەتلەرنىڭ بىرى. بۇ ماھارەتنى ئۆستۈرۈش دېگىنىمىز ئۆزىمىز ئوقۇغان مەزمۇنلارنى چۈشىنىپ مېڭىش شەرتى ئاستىدا، كىتابنى تېز رەك ۋە تېخىمۇ ئۈنۈملۈك ئوقۇش، دېگەننى بىلدۈرىدۇ.

كىتاب ئوقۇش ماھارىتى بىر ناھايىتى مۇرەككەپ ماھارەت بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئالىملار بۇرۇن بىر ئادەم كىتاب ئوقۇغاندا، ئۇنىڭ ھەر ئىككى كۆزى بىر سۆزدىكى بىر ھەرپكە مەركەزلىشىدۇ، دەپ قاراپ كەلگەن ئىدى. ئەمما ئۇلار ھازىر ئادەمنىڭ ئىككى كۆزى بىر سۆزدىكى ئارىلىقى 2 ھەرپ كېلىدىغان باشقا-باشقا ھەرپلەرگە (مەسىلەن، بىر سۆزدىكى 1- ۋە 4- ھەرپكە) مەركەزلىشىدۇ، دەپ قارىماقتا. ئۇلارنىڭ قارىشىچە ئادەمنىڭ مېڭىسى ئاشۇ 2 ھەرپنى بىرلەشتۈرۈپ، بىر سۆزنى قۇراشتۇرۇپ چىقىدىكەن.

كىشىلەر ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر بىر مىنۇتتا 250 سۆزنى ئوقۇيدۇ. شۇنداق بولغاندا بىر ۋاراق كىتاب ياكى ھۆججەتنى ئوقۇشقا 1 – 2 مىنۇت ۋاقىت كېتىدۇ.

ئىلاھ: مەن <http://www.readingsoft.com> دىكى ئىنتېرنېت ئىمتىھانى ئارقىلىق ئۆزۈمنى سىناپ بېقىپ، بىر قېتىم بىر مىنۇتتا 193 سۆز، يەنە بىر قېتىم بىر مىنۇتتا 215 سۆز ئوقۇيدىغان نەتىجىگە ئېرىشتىم.

ئەگەر سىز مىنۇتتا 500 سۆز ئوقۇيدىغان بولالسىڭىز، سىز كىتاب ئوقۇش ۋاقتىڭىزنىڭ يېرىمىنى ئىقتىساد قىلالايسىز.

كىتابنى تېز ئوقۇشنىڭ يەنە بىر پايدىسى ئوقۇغان نەرسىنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنىنى ئادەتتىكىدىن ياخشىراق چۈشىنىشتۇر.

كىتاب ئوقۇشتا يېڭى ئادەت يېتىلدۈرۈش ئۈچۈن، چوقۇم كونا ئادەتنى تاشلاش كېرەك. كىتاب ئوقۇشنىڭ تۆۋەندىكىدەك يامان ئادەتلىرى ۋە ئۇلارنى تۈزىتىش ئۇسۇللىرى بار:

### (1) كاللىدا سۆزنىڭ ئاۋازىنى چىقىرىپ تۇرۇپ ئوقۇش (**sub-vocalization**)

سىز ئاۋازىڭىزنى سىرتقا چىقارمايسىز. ئەمما، كىتاب ئوقۇۋېتىپ، ھەر بىر سۆزنىڭ ئاۋازىنى كاللىڭىزنىڭ ئىچىدە چىقىرىسىز. شۇنىڭ بىلەن سىزنىڭ كىتاب ئوقۇش سۈرئىتىڭىز ئاستىلاپ كېتىدۇ. شۇڭا ئىچىڭىزدە ئاۋاز چىقىرىشنى توختىتىڭ.

### (2) سۆز-سۆز ئوقۇش (**Reading word-by-word**)

كىتابنى سۆزمۇ-سۆز ئوقۇش يالغۇز كىتاب ئوقۇش سۈرئىتىنى ئاستىلىتىپلا قالماستىن، جۈملىلەردە ئىپادىلەنگەن ئومۇمىي ئوقۇملارنى چۈشىنىش ئۈنۈمىگىمۇ سەلبىي تەسىر كۆرسىتىدۇ. كىتابنى سۆزمۇ-سۆز ئوقۇيدىغان كىشىلەر ئوقۇغان مەزمۇندىكى سۆزلەرنى توپى بىلەن ئوقۇيدىغان كىشىلەردەك ياخشى چۈشىنەلمەيدۇ. شۇڭلاشقا ھەر قېتىم ئوقۇيدىغان سۆزلەرنىڭ سانىنى كۆپەيتىشكە تىرىشىپ بېقىڭ. سىز ھەر قېتىم ئوقۇيدىغان سۆزلەرنىڭ سانى قانچە كۆپ بولسا، سىزنىڭ ئوقۇش سۈرئىتىڭىزمۇ شۇنچە تېز بولىدۇ.

### (3) كۆز ھەرىكىتىدىكى ئۈنۈمسىزلىك (Inefficient eye motion)

كىتابنى ئاستا ئوقۇيدىغان كىشىلەر زېھنىنى ھەر بىر سۆزگە بىردىن-بىردىن يىغىپ، بىر قۇرنى ئوقۇپ تۈگىتىپ، ئاندىن كۆزنى كېيىنكى قۇرغا يۆتكەيدۇ. ئادەمنىڭ كۆزى ئادەتتە بىرلا ۋاقىتتا 3.8 سانتىمېتىر كەڭلىكىنى كۆرەلەيدۇ. بۇ كەڭلىك 4 – 5 سۆزگە توغرا كېلىدۇ. كۆپىنچە كىشىلەر كۆزىنىڭ قىرغىقىدا كۆرۈنىدىغان سۆزلەرنى ئوقۇمايدۇ. بۇ ئىشنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، يۈزىڭىزنى ئىختىيارىي قويۇۋېتىپ ياكى بوشاشتۇرۇپ، كۆرۈش دائىرىڭىزنى كېڭەيتىڭ. شۇنداق قىلىشىڭىز بىر ۋاقىتتا پەقەت بىرلا سۆزنى كۆرۈشتىن بىر توپ سۆزنى كۆرىدىغان بولىسىز. مۇشۇنداق ماھارىتىڭىز ئۆسكەنسېرى كىتابنىمۇ تېز ئوقۇيدىغان بولۇپ كېتىسىز.

### (4) چېكىنىش (Regression)

«چېكىنىش» دېگىنىمىز ئوخشاش مەزمۇنى زۆرۈرىيىتى يوق ھالدا قايتىلاپ ئوقۇشنى كۆرسىتىدۇ. كىشىلەر بەزىدە بىر قانچە سۆز ياكى بىر قانچە جۈملىنى كەينىگە يېنىپ قايتىلاپ ئوقۇپ، شۇ ئارقىلىق كىتابنى توغرا ئوقۇش مەقسىتىنى ئىشقا ئاشۇرىدۇ. ئەگەر سىز ئاشۇنداق ئۇسۇلنى قوللىنىدىكەنسىز، سىز ئوقۇغان مەزمۇنى نورمال چۈشىنىپ ماڭالمى، ئوقۇغان مەزمۇنلارغا بولغان چۈشەنچىڭىز ناچارلىشىپ كېتىدۇ. شۇڭلاشقا بۇ نۇقتىغا دىققەت قىلىپ، قەتئىي زۆرۈر بولۇپ قالمىسا، ئوقۇپ بولغان يەرنى كەينىگە يېنىپ قايتا ئوقۇماڭ. چېكىنىپ ئوقۇش ئىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن، ئوقۇۋاتقان يەرنى بىر بارمىقىڭىز ياكى بىر قەلەم بىلەن كۆرسىتىپ ماڭسىڭىزمۇ بولىدۇ. بۇ ئۇسۇل «تۈزۈش يېتەكلەش ئۇسۇلى» (meta guiding) دەپ ئاتىلىدۇ [3]. بۇنداق ئەھۋالدا سىزنىڭ ئوقۇش تېزلىكىڭىزنى ئاساسەن سىزنىڭ بارمىقىڭىز ياكى قەلىمىڭىزنىڭ سۈرئىتى بەلگىلەيدۇ.

### (5) زېھنىنى يىغالماسلىق (Poor concentration)

تېلېۋىزورنى ئېچىپ قويۇپ كىتاب ئوقۇغاندا زېھنىنى يىغىلى بولمايدۇ. شۇڭلاشقا كىتاب ئوقۇغاندا تاشقى تەسىرلەرنى ئەڭ تۆۋەن دەرىجىگىچە ئازايتىش كېرەك. زېھنىنى كىتابقا ئۈنۈملۈك يىغىش ئۈچۈن، بىرلا ۋاقىتتا كۆپ ئىشنى قىلىشقا ئۇرۇنماڭ. ھەمدە زېھنىنى چاچىدىغان بارلىق سىرتقى تەسىرلەرنى يوق قىلىڭ. بۇ ئىش بىر ۋاقىتتا بىر قانچە سۆزلەرنى تەڭ ئوقۇپ مېڭىش ئۇسۇلى ئۈچۈن تولمۇ مۇھىم. زېھنىڭىزنى كىتابقا يىغىمىسىڭىز، بىر قانچە ۋاقىتنى ئوقۇپ بولسىڭىزمۇ، ئۇنىڭدىكى مەزمۇنلارنى ئانچە چۈشەنمەيسىز. يالغۇز تاشقى تەسىرنى كونترول قىلىپلا قالماي، ئىچكى تەسىرلەرنىمۇ كونترول قىلىڭ. ئەگەر سىز بىر تەرەپتىن كىتاب ئوقۇپ، يەنە بىر تەرەپتىن «بۈگۈن كەچتە نېمە تاماق ئەتسەم بولار؟» دېگەندەك خىياللارنى قىلىدىكەنسىز، سىز ئوقۇغان ئۇچۇرلارنى مۇۋاپىق بىر تەرەپ قىلالمايسىز. كىتابنى ئىچىدە ئاۋاز چىقىرىپ تۇرۇپ ئوقۇغاندا، مېڭىنى ئوقۇغان نەرسىگە يىغىلى بولىدۇ. شۇڭلاشقا بەزى كىشىلەر «مەن تېلېۋىزور كۆرۈپ تۇرۇپمۇ كىتاب ئوقۇيالايمەن»، دەيدۇ. ئەمما، ئۇنداق قىلغاندا كىتابنى تېز ئوقۇغىلى بولمايدۇ.

### (6) تەرتىپ بىلەن ئوقۇش (Approaching reading linearly)

بىز كىتاب ئوقۇغاندا بىر سۆز، بىر جۈملە، بىر پاراگراف ۋە بىر بەتتىن ئوقۇشقا تەربىيەلەنگەن. بۇنداق قىلغاندا سىز قوشۇمچە مەزمۇنغىمۇ يادرولۇق مەزمۇنلار بىلەن ئوخشاش مۇئامىلە قىلىسىز. كۆپىنچە ۋاقىتلاردا كىتابتىكى مەزمۇن سىز بىلىشكە تېگىشلىك مەزمۇنلاردىن خېلىلا كۆپ بولىدۇ. شۇڭلاشقا سىز ھەر بىر ۋاقىتنى ناھايىتى تېز سۈرئەتتە كۆزدىن ئۆتكۈزۈپ، ئۇنىڭدىكى سىز ئۈچۈن مۇھىم جايلارنى تېز سۈرئەتتە تېپىپ چىقىڭ. سىزنىڭ بىر كىتابنى ئاپتورنىڭ ئارزۇسى بويىچە ئوقۇشىڭىز شەرت ئەمەس. شۇڭلاشقا مۇھىم ئەمەس جايلارنى بىر قېتىم تېز سۈرئەتتە ئۆتكۈزۈۋېتىپ، ئاندىن دىققىتىڭىزنى مۇھىم يەرلەرگە قارىتىڭ. مىساللارنى ۋە باشقا بىر قىسىم بېقىندى مەزمۇنلارنى تولۇق ئوقۇمىسىڭىزمۇ بولىدۇ. ئەمما بەزىدە مۇھىم جايلارنى قايتىلاپ ئوقۇپ، ياخشى چۈشىنىۋېلىشقا توغرا كېلىدۇ.

## 2. تېز كىتاب ئوقۇشنى مۇۋەپپەقىيەتلىك ئەمەلگە ئاشۇرۇشتا قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلار

يۇقىرىدا تېز كىتاب ئوقۇشقا توسالغۇ بولىدىغان ئامىللار ھەققىدە بىر قىسىم چۈشەنچىگە ئىگە بولدۇق. ئەمدى شۇ ئاساستا تېز كىتاب ئوقۇشنى ئۈنۈملۈك ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلارغا قاراپ باقايلى. ئۇلار تۆۋەندىكىدىن ئىبارەت:

--كۆپ مەشق قىلىش.

--ئالدى بىلەن ئاسان چۈشەنگىلى بولىدىغان كىتابتىن باشلاش.

--ئوقۇغان كىتابنىڭ مەزمۇنىغا قاراپ ئوقۇش سۈرئىتىنى تەڭشەش — ھەممە كىتابلارنى ئوخشاش سۈرئەتتە ئوقۇشقا بولمايدۇ.

--قانۇنىي ماتېرىياللار، قوللانمىلار ۋە ئېرىشكەن ياكى ئايالىڭىزدىن كەلگەن خەتلەرنى ئوقۇغاندا، ئۇلارنىڭ مەزمۇنلىرىنى تولۇق ئوقۇماي، ئاتلاپ ئۆتۈپ كېتىشكە بولمايدۇ.

--بەزى مەزمۇنلارنى ئوقۇپ ئۆتۈپ كېتىشلا كۇپايە قىلمايدۇ. ئۇلارنى يادلىشىش، باشقىلار بىلەن مۇزاكىرە قىلىش، ۋە ئانالىز قىلىشقا توغرا كېلىدۇ.

--بارماق ياكى باشقا بىرەر نەرسە بىلەن ئوقۇۋاتقان يەرنى كۆرسىتىپ تۇرۇش ئارقىلىق كىتاب ئوقۇش سۈرئىتىنى تېزلىتىشكە بولىدۇ.

--ئوقۇماقچى بولغان مەزمۇننىڭ قۇرۇلمىسىنى ئالدى بىلەن بىلىۋېلىپ، ئاندىن پەقەت مۇھىم جايلارنىلا ئوقۇش ئارقىلىق، كىتاب ئوقۇش سۈرئىتىنى تېزلىتىشكە بولىدۇ.

--كىتاب ئوقۇش تېزلىكىنى ئۆلچەش، ۋە ئۇنى يېزىپ قويۇش ئارقىلىق، كىتاب ئوقۇش سۈرئىتىدىكى ئىلگىرىلەشنى بىلىپ تۇرغىلى بولىدۇ.

كىتابنى تېز ئوقۇش بىر خىل ماھارەت بولۇپ، ئۇنى ئۆگىنىۋالغىلى بولىدۇ. ئۇ ماھارەتنى يېتىلدۈرۈش ئۈچۈن، ئالدى بىلەن بۇرۇنقى ناچار ئادەتنى چۆرۈپ تاشلاش كېرەك. ئۇنىڭدىن باشقا، يالغۇز كىتابنى تېز ئوقۇيدىغان بولۇش كۇپايە قىلمايدۇ؛ سىز يەنە كىتابنى ئۈنۈملۈك ئوقۇيدىغان بولۇشىڭىز كېرەك. قانداق ئۇسۇلنى قوللىنىشتىن قەتئىينەزەر، كىتابنى نېمە ئۈچۈن ئوقۇيدىغانلىقىڭىزنى ئەستىن چىقىرىپ قويماڭ، ھەمدە كىتاب ئوقۇش سۈرئىتىنى شۇنىڭغا ئاساسەن مۇۋاپىق تاللاڭ.

يۇقىرىدىكىسى «پايدىلىنىش ماتېرىياللىرى» دىكى 2-مەنبەدىن ئېلىنغان مەزمۇنلار. ئەمدى مەن 3-مەنبەدىكى بىر قىسىم مەزمۇنلارنى تونۇشتۇرىمەن.

## 3. تېز كىتاب ئوقۇشقا ئائىت بىلىشكە تېگىشلىك باشقا مۇھىم ئىشلار

كۆپىنچە كىشىلەر بىر مىنۇتتا 200 – 400 سۆزنى ئوقۇيالايدۇ. ئەمما كىتابنى تېز ئوقۇيدىغانلار ئۆزىنى «مەن ھەر بىر مىنۇتتا 1000 – 1700 سۆزلەرنى ئوقۇيالايمەن»، دەيدىكەن. شۇنداق قىلىش مۇمكىنمۇ-ئەمەسمۇ بىلىپ بېقىش ئۈچۈن، بىز بەزى مۇتەخەسسسلەر بىلەن پاراڭلىشىپ باقتۇق.

تېز كىتاب ئوقۇش ماھارىتى 1950-يىللاردىن باشلاپ تەتقىق قىلىنىشقا باشلىغان بولۇپ، يېقىندا ئۇنىڭغا ئائىت يانفون ئەپلىرى كۆپلەپ ئىشلىنىپ، ئۇ ماھارەت قايتىدىن كۆپلەپ تىلغا ئېلىنىشقا باشلىدى. ئەمما ئېلان قىلىنغان ئۇ جەھەتتىكى ئىلمىي تەتقىقات نەتىجىلىرى ئانچە كۆپ ئەمەس. كاليفورنىيە ئۇنىۋېرسىتېتى سان دىيېگو (San Diego) شۆبىسىنىڭ پروفېسسورى، كۆز مۇتەخەسسسى كىيس رېينېر (Keith Rayner) تېز كىتاب ئوقۇش ئۇسۇللىرى ئۈستىدە سورالغان سوئاللىرىمىزغا جاۋاب بېرىپ، تۆۋەندىكىنى ئوتتۇرىغا قويدى:

--كۆزنىڭ ھەرىكەت قانۇنىيەتلىرىگە ئاساسلىنىپ تۇرۇپ مۆلچەرلىگەندە، ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى ھەر بىر مىنۇتتا 200 دىن 400 گىچە بولغان سۆزلەرنى ئوقۇيالايدۇ.

--بىر ماتېرىيالدىكى مەزمۇنى تاللاپ تۇرۇپ ئوقۇش تېز كىتاب ئوقۇش ئۇسۇللىرىنىڭ بىرى ھېسابلىنىدۇ، بۇ ئۇسۇلدا سىز كىتابنى تېز ئوقۇشنى ئۆگەنمەيسىز، بەلكى بىر بەتتىكى مەزمۇننىڭ قايسى قىسمىنى تاللاپ ئوقۇشنى، قايسى قىسمىنى ئوقۇماي ئۆتۈپ كېتىشنى ئۆگىنىسىز. بىر قىسىم تەتقىقات نەتىجىلىرىنىڭ كۆرسىتىشىچە، ئۇنداق قىلغاندا سىز ئوقۇغان نەرسىنىڭ كۆپىنچە مەزمۇنلىرىنى ئەستە ساقلىيالمىسىز.

--بىر مەنۇتتا 500 دىن ئارتۇق سۆزنى ئوقۇماقچى بولسىڭىز، كۆز ھەرىكىتىنىڭ چەكلىمىسىگە ئۇچرايسىز. مېڭە بىر تەرەپ قىلالايدىغان ئۇچۇر مىقدارىنىڭمۇ بىر چېكى بار.

--كىتابنى ئىچىدە ئاۋاز چىقارماي ئوقۇش ئارقىلىق، كىتابنى تېزەك ئوقۇيدىغان بولغىلى بولۇشى مۇمكىن، ئەمما ئۇنداق قىلغاندا ئوقۇغان مەزمۇنى چۈشىنىپ مېڭىش ئۈنۈمى تۆۋەنلەپ كېتىدۇ. بۇ جەھەتتە ئېلان قىلىنغان ئىلمىي تەتقىقات نەتىجىلىرى بار.

--بىر ۋاقىتتا ئىككى قۇرنى تەڭ ئوقۇش كۆزنىڭ ئىشلەش جەريانىغا ئۇيغۇن كەلمەيدۇ.

قىسقىسى بىر قىسىم تەتقىقات نەتىجىلىرىنىڭ كۆرسىتىشىچە، كىتاب ئوقۇش سۈرئىتىنى تېزەتكەندە، ئوقۇغان مەزمۇنى چۈشىنىش ئۈنۈمى تۆۋەنلەپ كېتىدۇ. يەنى، سىز كىتابنى تېز ئوقۇسىڭىز، ئۆزىڭىزگە يېڭى ئۇچۇر قوبۇل قىلالمايسىز. بۇ سىزنىڭ كىتاب ئوقۇشتىكى مەقسىتىڭىزگە زىت كېلىدۇ.

#### 4. ئاخىرقى سۆز

يۇقىرىدىكى ماتېرىياللاردا كۆرسىتىلىشىچە، كۆزنىڭ ئىشلەش پىرىنسىپىغا ئاساسلانغاندا، 95 پىرسەنت ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى ئادەتتە ھەر بىر مەنۇتتا 200 – 400 سۆزنى ئوقۇيالايدىكەن. بۇ يەكۈن ئىنگىلىزچە سۆزلىشىدىغان كىشىلەر ئۈچۈن چىقىرىلغان بولۇپ، ئۇ ئۇيغۇرلارغا ئەينەن ماس كېلمەيدۇ-يوق، بۇ ماڭا ئېنىق ئەمەس. شۇڭلاشقا مەن ئوقۇرمەنلەردىن بۇ نۇقتىنى ئەستە چىقىرىپ قويماسلىقىنى سورايمەن.

كىتاب ئوقۇش سۈرئىتى ئوقۇماقچى بولغان نەرسىنىڭ تۈزۈلۈشى ۋە مەزمۇنى بىلەنمۇ زىچ مۇناسىۋەتلىك. ئۇيغۇرلارنىڭ يېزىش ئۇسۇلى بىلەن غەربلىكلەرنىڭ يېزىش ئۇسۇلىدا خېلى زور پەرقلەر بار بولۇپ، مەن 2008-يىلى «**غەربلىكلەرنىڭ يېزىش ئۇسۇلى**» دېگەن ماقالىدە بىر قىسىم پەرقلەرنى بايان قىلىپ ئۆتكەن ئىدىم. ئۇ ماقالە مەن يېقىندا نەشر قىلدۇرغان 1-كىتابتا بار بولۇپ، ئۇنى <http://book.menzil.biz/2015/11/27/5863.html> ۋە <http://book.menzil.biz/2013/07/20/2803.html> دىن چۈشۈرۈۋالغىلى بولىدۇ. مەن تېخى ئوقۇپ باقمىغان قېرىنداشلارغا ئاشۇ ماقالىنى بىر قېتىم ئوقۇپ بېقىشنى تەۋسىيە قىلىمەن. ئۇيغۇرلاردىكى مەن ئاشۇ ماقالىدە تىلغا ئالغان بىر قىسىم مەسىلىلەر ھازىرمۇ ساقلانساۋاتقان بولۇپ، ئۇ مەسىلىلەر ئوقۇرمەنلەرنىڭ ماقالىلەرنى تېز ئوقۇشىغا، ۋە ئوقۇغان نەرسىلەرنى يۇقىرى ئۈنۈم بىلەن چۈشىنىپ ئەستە قالدۇرۇشىغا ھازىرمۇ تەسىر كۆرسىتىۋاتىدۇ. مەسىلەن، مەن يېقىندا تۆۋەندىكى 4-مەنبەدە بېرىلگەن «شىرمۇ؟ مۇشۇكىمۇ؟» دېگەن تېمىدىكى مۇستاپا كامال ئاناتۇرك ھەققىدىكى بىر پارچە ماقالىنى ئۇچراتتىم [4]. ھەمدە ئۇنىڭ مۇستاپا كامالنىڭ ئىشلىرى تىلغا ئېلىنغان قىسمىنى ئوقۇپ باقماقچى بولۇپ، بىر قانچە قېتىم قىسقا ۋاقىت ئىچىدە ئۇ قىسىمنى تاپالمىدىم. ئەڭ ئاخىرى كۆپرەك ۋاقىت چىقىرىپ، پۈتۈن ماقالىنى تولۇق ئوقۇپ چىقىشقا مەجبۇرى بولدۇم. مەن ئاشۇ ماقالىگە بىر قانچە كىچىك ماۋزۇلار قويۇلغان بولسا، ئوقۇرمەنلەرگە كۆپ قولايلىق تۇغدۇرۇلغان بولاتتى، دەپ ئويلايمەن. كىچىك تېمىلارنىڭ يالغۇز ئۆزى قىزىققان مەزمۇنى ئاسان تېپىشتىلا پايدىسى بار بولۇپ قالماي، ئوقۇغان مەزمۇنلارنى ئەستە قالدۇرۇشتىمۇ زور پايدىسى بار.

ئۆتكەنكى بىر يىلنى «ئۇيغۇرلارنىڭ كىتاب ئوقۇش يولى» قىلىش پائالىيىتى ئۇيغۇرلاردا بىر خىل كىتاب ئوقۇش دولقۇنى قوزغاپ، كۆپلىگەن يېڭىلىقلارنى ۋۇجۇدقا كەلتۈردى. مەن ئۇنىڭدىن تولۇق خۇشال. مەن ئۇيغۇرچە كىتاب-ماقالە يازىدىغان قېرىنداشلاردىن ئۆزى يازغان نەرسىلەرنىڭ قۇرۇلمىسىمۇ يېتەرلىك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىپ،

ئوقۇرمەنلەرنىڭ كىتابنى تېزىرەك ئوقۇشى ۋە كۆپرەك مەزمۇنىنى ئەستە قالدۇرۇشىغا ئەڭ زور دەرىجىدە قولايلىق تۇغدۇرۇپ بېرىشنى ئۈمىد قىلىمەن.

## پايدىلىنىش ماتېرىياللىرى:

[1] <http://bbs.misranim.com/thread-142766-1-1.html> , 6-qewet

[2] Speed Reading: Learning to Read More Efficiently  
<https://www.mindtools.com/speedrd.html>

[3] The Truth About Speed Reading  
<http://lifehacker.com/the-truth-about-speed-reading-1542508398>

[4] شىرمۇ؟ مۇشۇكىمۇ؟

<http://bbs.alkuyi.com/archiver/tid-35249.html>

بۇ ماقالىنى ئىنىمىز «پىداكار» تەھرىرلىدى.

بۇ ماقالىنى ھېچكىمدىن سورىماي، مەنبەسىنى بەرگەن ئاساستا باشقا ھەر قانداق تورغا چىقارسىڭىز، ياكى ئېلېكترونغا ئوخشاش باشقا ھەر قانداق شەكىلدە ئىشلەتسىڭىز بولۇپمۇ بۇ ماقالە بارلىق ئۇيغۇرلارغا مەنسۇپ.